VNS 7/2020

Kaarlo Tuori

Suurelle valiokunnalle

Suuri valiokunta on pyytänyt minulta lausuntoa valtioneuvoston selonteosta EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp). Esitän lausuntonani kunnioittaen seuraavaa.

Selonteko liikkuu enimmäkseen hyvin yleisellä tasolla ja sisältää kovin vähän konkreettisia kannanottoja, jotka voisivat ohjata Suomen tulevaa EU-politiikkaa ja sen yksittäisiä ratkaisuja. Yleisen tason tarkastelussakin huomiota herättää solidaarisuusperiaatteen syrjäinen asema selonteossa. Solidaarisuus on paitsi keskeinen EU:ta koossa pitävä arvo myös EU-oikeudellinen periaate. Solidaarisuutta käsitellään yksinomaan turvallisuuspolitiikan periaatteena (s. 22). Tämä on hämmästyttävää myös sen vuoksi, että solidaarisuusperiaate oli olennainen EU:n elpymisvälinettä oikeudellisestikin perustellut periaate, vaikka se perustuslakivaliokunnan elpymisvälineestä antamassa lausunnossa 14/2021 vp jäikin liian vähälle huomiolle. Solidaarisuusperiaatetta ei kuitenkaan voida sivuuttaa, kun pohditaan EU:n kehittämistä eri politiikka- ja toimintalohkoille, mukaan luettuna maahanmuutto- sekä raha-, finanssi- ja muu talouspolitiikka.

Jaksossa *Toimivampi talous- ja rahaliitto* valtioneuvosto yhtäältä toteaa, että ”talous- ja rahaliitossa on ensisijaisen tärkeää, että vastuu talouspolitiikasta kuuluu jäsenvaltioille itselleen”. Toisaalta valtioneuvosto katsoo, että ”rahapolitiikan ja finanssipolitiikan keskinäinen yhteensopivuus on yhä tärkeämpää”. (s. 14) Lausumien välillä on vähintäänkin jännite: eurokriisin keskeisiä opetuksia oli, että yhteinen rahapolitiikka –

ns. optimaalinen valuuttaunioni – ei ole mahdollinen ilman siihen osallistuvien valtioiden finanssi- ja muun talouspolitiikan koordinoimista. Sivulla 14 valtioneuvosto toteaa myös, että EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen säännöt on luotu hillitsemään jäsenvaltioiden ylivelkaantumisen riskiä ja siten ennaltaehkäisemään rahapoliittisen itsenäisyyden rapautumista. Itsenäistä rahapolitiikkaahan talous- ja rahaliittoon osallistuvilla jäsenvaltioilla ei ole. Rahapolitiikan sijasta lausumalla lienee tarkoitettu finanssipolitiikkaa tai laajemmin talouspolitiikkaa.

Kokonaisuudessaan jakso *Toimivampi talous- ja rahaliitto* on kuvaava esimerkki siitä, että selonteosta puuttuvat tulevaisuuteen suuntautuvat uudet avaukset. Sama koskee myös jaksoa *Kertaluonteinen elpymisväline ja sen tehokas toimeenpano*. Sinänsä on mielestäni oikein korostaa elpymisvälineen kertaluonteisuutta. On kuitenkin virheellistä sivuuttaa se uusi, jota elpymisväline kertaluonteisenakin tuo mukanaan: EU:n budjetin ja sen velkarahoituksen merkittävä laajeneminen sekä todennäköisesti myös EU-verotuksen lisääntyminen. Jaksossa *Reilu verotus ja omat varat* olisi odottanut kannanottoa siihen, millaisiin veroihin EU-verotusta tulisi painottaa. On myös syytä todeta, että samalla kun eduskunta hyväksyi elpymisvälineen yhteydessä omien varojen päätöksen perustuslakivaliokunnan enemmistön kannan mukaisesti määräenemmistöllä, se tuli tehneeksi perustuslakiin aukon, josta myöhemmät, pysyvämmiksikin tarkoitetut EU-budjetin ja sen velkarahoituksen laajennukset pujahtavat, ja nyt yksinkertaisella ääntenemmistöllä!

EU:n viimeksi kuluneen vuosikymmenen huolestuttavimpiin kehityspiirteisiin kuuluu oikeusvaltioperiaatteen ja demokratian taantuminen eräissä jäsenvaltioissa, ennen kaikkea Unkarissa ja Puolassa. EU ei ole onnistunut pysäyttämään tätä kehitystä, ja ainoa EU:n toimielin, jonka päätökset ovat voineet edes jossain määrin jarruttamaan sitä – ennen muuta Puolassa – on ollut EU-tuomioistuin. On osoittautunut, SEU 7 artiklan ”ydinaseoptiota” pehmeämmäksi välineeksi tarkoitettu toimintakehys oikeusvaltioperiaatteen turvaamiseksi (Rule of Law Framework) ei toimi, jos jäsenvaltio, jota kohtaan se on aktivoitu, ei suostu vuoropuheluun, jolle toimintakehys perustuu. Toimintakehyshän on toistaiseksi aktivoitu Puolan kehityksen pysäyttämiseksi. Asetus yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi onnistuttiin säätämään vain vesitetyssä muodossa juuri niiden maiden vastustuksen vuoksi, joissa on ollut vakavimpia oikeusvaltio- ja demokratiaongelmia.

Kun oikeusvaltioperiaatteen suojaaminen oli Suomen EU-puheenjohtajuuden painopisteitä, selonteolta olisi odottanut nimenomaan näillä kohdin innovatiivisempaa otetta.

Sysmässä 8.6.2021

Kaarlo Tuori